

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ Γ. ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ

ΕΓΚΛΗΜΑΤΑ ΖΗΛΟΥΣΙΑΣ

Εγκληματολογική θεώρηση και νομολογία

ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Ε Κ Δ Ο Σ Η 2 0 0 1

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ

του Νέστορα Ε. Κουράκη
Καθηγητή Εγκληματολογίας στη Νομική Σχολή
του Πανεπιστημίου Αθηνών

«Δεν υπάρχει οργή πιο φοβερή και αθεράπευτη από αυτήν που γεννιέται ανάμεσα σε ανθρώπους που είχαν αγαπηθεί», λέει κάπου ο χορός στη «Μήδεια» του Ευριπίδη, φωτίζοντας έτσι με δραματικό τρόπο τη συγκλονιστική απόφαση της τραγικής ηρωίδας να σκοτώσει τα ίδια της τα παιδιά, για να εκδικηθεί την απιστία του αγαπημένου της άντρα.

Ανάλογες διαπιστώσεις έρχονται στον νου κάθε φορά που βλέπει κανείς ένα έργο τέχνης με θέμα την οργή του έρωτα (π.χ. τη «Στέλλα» του Κακογιάννη) ή διαβάξει και ακούει για κάποιο καινούργιο έγκλημα από ερωτική ζηλοτυπία: Νιώθει ότι οι μηχανισμοί αναστολής που, υπό ομαλές συνθήκες, συγκρατούν έναν άνθρωπο από την τέλεση εγκλημάτων, εδώ κυριολεκτικά σαρώνονται από μια ηφαιστειακή (συνήθως μεσογειακή!) λάβα, που εκτινάσσεται με ορμή μέσα από την ψυχή του δράστη, ως αποτέλεσμα του συσσωρευμένου και απορριμμένου ερωτικού του πάθους. Επιθυμίες που κατατρίβουν τον καθημερινό άνθρωπο και που μπορούν να αποτελέσουν τα συνήθη εγκληματικά κίνητρα της εποχής μας, όπως η απόκτηση κέρδους και η επιδίωξη κοινωνικής καταξίωσης, φαίνονται εδώ άχρωμες, ανούσιες και τετριμμένες. Όλες επισκιάζονται από το καταύγασμα μιας ηφαιστειακής λάμψης, όπου η τραγωδία προσλαμβάνει την καθαρότερη μορφή της τόσο ως «πράξις σπουδαία και τελεία» (έγκλημα), όσο και ως «κάθαρσις» ([αυτο-]τιμώρηση).

Δεν είναι ίσως περίεργο ότι στο πλαίσιο ενός τέτοιου ηφαιστειακού πάθους, που κοχλάζει συνεχώς, ο δράστης: κατευθύνεται προς την πράξη του με νομοτελειικό τρόπο, σαν παρωθούμενος σ' αυτήν, αλλά και με πλήρη προσημοδιασμό της πράξης του έως την έσχατη λεπτομέρεια: λειτουργεί με αποφασιστικότητα, αλλά και με έντονες αμφιταλαντεύσεις κάθε φορά που έρχεται αντιμέτωπος με το θύμα του, αφού το πρόσωπο αυτό που πρόκειται να σκοτώσει είναι γι' αυτόν η ίδια του η ζωή· και τελικά, όταν επιτέλους ξεπερνάει τους τελευταίους δισταγμούς, καθώς διαπιστώνει ότι ο άλλος δεν δείχνει ανταπόκριση, πραγματώνει την αποτρόπαιη πράξη του με σχετική ψυχραιμία, «σαν έτοιμος από καιρό», αλλά και μέσα σε φοβερή συναισθηματική φόρτιση, που ενίοτε τον οδηγεί στην πλήρη κατακρεούργηση του θύματός του.

Συχνά ο δράστης δεν ενδιαφέρεται για το τί θα πει ο κόσμος γι' αυτόν ή ποιά θα είναι τα επακόλουθα της πράξης του. Γι' αυτό και συνήθως δρα «χωρίς περίσκεψιν, χωρίς αιδώ», ακόμη και μπροστά σε πλήθος κόσμου, αν και μετά το έγκλημα δεν είναι σπάνιο, συναισθανόμενος τις ευθύνες του, να πάρει

κάποια μέτρα προφύλαξης ώστε να μην αποκαλυφθεί. Κατά κανόνα όμως στα καθαρώς «εκδικητικά» εγκλήματα ζηλοτυπίας (όχι όμως και σ' ορισμένα εγκλήματα «αφανισμού», όπου δολοφονείται π.χ. ο νέος ερωτικός σύντροφος) ο δράστης δεν ενδιαφέρεται να πάρει τέτοια μέτρα ούτε πριν, ούτε μετά την πράξη του. Πάνω απ' όλα, τον ενδιαφέρει να βγει από το αδιέξοδο του και να λυτρωθεί από την αβάσταχτη πίεση που νιώθει επάνω του, σαν θηλιά, λόγω του ερωτικού του πάθους και του φόβου ότι θα χάσει τον αγαπημένο του άνθρωπο. Συνακόλουθα, τουλάχιστον στο 1/3 των περιπτώσεων, ο δράστης επιχειρεί να θέσει τέρμα και στη δική του ζωή, μετατρέποντας έτσι τον απελπισμένο έρωτά του σε επιθυμία για κοινό θάνατο, ώστε και με αυτόν τον έσχατο τρόπο να εξασφαλίσει την απόλυτη «κατοχή» του άλλου. Όμως και στις υπόλοιπες περιπτώσεις ο δράστης συνήθως παραδίδεται οικειοθελώς στις αρχές ή/και δηλώνει απερίφραστα «ειλικρινή μετάνοια».

Τα εγκληματολογικά αλλά και νομικά προβλήματα των εγκλημάτων από ζηλοτυπία ανατέμνει εδώ με γλαφυρότητα, σαφήνεια και σφαιρική κατόπτρευση ο παλιός αγαπητός μαθητής και ήδη πολλά υποσχόμενος εν επιστήμη συνάδελφος Παναγιώτης Παπαϊωάννου. Μέσα από ανάλυση δικαστικών αποφάσεων και εμπειριστατωμένων περιγραφών σε εφημερίδες και περιοδικά βυθοσκοπεί τις έννοιες, ετάζει ψυχές, καταγράφει τα χαρακτηριστικά, παρουσιάζει τις νομικές ερμηνείες και σχολιάζει κριτικά τον κοινωνικό περίγυρο (π.χ. τα στερεότυπα των Μ.Μ.Ε.) αυτών των εγκλημάτων. Εγκλημάτων, που αποτελούν, ίσως, τα πλέον άδολα και «καθαρά» εγκλήματα της σύγχρονης εποχής, αφού πραγματώνονται, όπως επισημάνθηκε ήδη, πέρα από μικρόψυχες καιροσκοπικές ή/ και κερδοσκοπικές θηρεύσεις και φέρνουν γυμνή στο φως με τον πλέον αμείλικτο τρόπο την ίδια την ψυχή του εγκληματία, καθώς αντικατοπτρίζουν περισσότερο από κάθε άλλο έγκλημα, σύμφωνα με τη διατύπωση του συγγραφέα, «την απόγνωση ενός ανθρώπου ο οποίος απέτυχε να βρει την απάντηση σε δύο θεμελιώδη βιοτικά ερωτήματα “ποιός είμαι;” και “ποιός θέλω να είμαι;” ...».